

Підсумковий документ круглого столу
«СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМОГИ ДО ПІДРУЧНИКА
ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

26 серпня 2021 року

26 серпня 2021 року в Інституті психології імені Г. С. Костюка НАПН України відбувся щорічний круглий круглий стіл «Сучасні психологічні вимоги до підручника для Нової української школи».

Організатори круглого столу: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України (Лабораторія психології навчання імені І. О. Синиці) та Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» (Відділ наукового і навчально-методичного забезпечення змісту дошкільної і початкової освіти в Новій українській школі; Відділ наукового і навчально-методичного забезпечення змісту загальної середньої освіти в Новій українській школі).

Основна мета круглого столу: з урахуванням викликів сьогодення визначити стратегічні завдання і пріоритети, що стоять перед психологічною наукою і практикою у визначенні психологічних детермінант трансформації навчальної книги, зокрема шкільного підручника, в умовах сучасного освітнього простору.

Круглий стіл спрямований:

- на аналіз проблем сучасної навчальної книги, кращих надбань психологічної науки з урахуванням сучасної ситуації навчання;
- на осмислення психологічних орієнтирів, функцій, змісту, структури шкільного підручника.

У роботі круглого столу взяли участь:

- науковці: Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України;
- викладачі вищих навчальних закладів: Національного університету імені Тараса Шевченка, Національного Університету «Києво-Могилянська Академія», НПУ імені М. П. Драгоманова, Університету Григорія Сковороди

в Переяславі, Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Донецького національного університету імені Василя Стуса, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»;

– представники Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України та Науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи ІППО Чернівецької області;

– закордонні колеги: викладачі Ташкентського державного педагогічного університету імені Нізамі та Бухарського державного університету (Республіка Узбекистан).

У науковому заході взяли участь 73 особи. Серед учасників – 11 докторів та 33 кандидати наук.

До проблемного поля круглого столу були віднесені наступні питання: вимоги до сучасної навчальної книги; реалізація у сучасній навчальній книзі досягнень психолого-педагогічної науки; міждисциплінарне вирішення завдань сучасної навчальної книги; психодидактичні проблеми створення шкільних підручників; психологічні інновації у сучасних навчальних матеріалах; психолого-педагогічні проблеми читання і розуміння тексту підручника; використання навчальних текстів в терапевтичних цілях; психолінгвістичні аспекти навчальної книги; врахування вікових особливостей у навчальних (розвивальних) матеріалах на всіх освітніх ланках (дитячий садок – школа – ВУЗ – підвищення кваліфікації); психологічні аспекти побудови навчальних матеріалів для різних кваліфікаційних рівнів сучасної освіти.

Круглий стіл проходив в рамках серпневих конференцій, напередодні нового 2021-2022 навчального року. З привітальним словом до учасників конференції звернувся дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України Сергій Дмитрович Максименко.

Він зазначив, що перед національною системою освіти України стоять важливі стратегічні завдання підвищення її якості і конкурентоспроможності,

інтеграції у світовий освітній простір. Виклики сьогодення вимагають від психологічної науки і практики осмислення і вироблення необхідних підходів до цих нових реалій. На це спрямована реформа сучасної освіти Нова українська школа. Підручник є одним із системоутворюючих елементів освітнього процесу. З точки зору психології підручник має сприяти розвитку учня, формуванню необхідних компетентностей. С. Д. Максименко наголосив на необхідності краще вивчати і пропагувати досвід української психологічної науки що стосується психологічних аспектів навчальної книги, підручника у нерозривному зв'язку з іншими навчальними матеріалами. Закликав учасників круглого столу визначити пріоритетні завдання психологічної науки з питань сучасного підручника, обговорити наявні ресурси та перспективні тенденції і напрямки у вирішенні цих завдань.

Обговорення учасниками круглого столу питань навчальної книги відбувалося в нерозривному зв'язку з іншими навчальними матеріалами в широкому контексті реформи освіти в Україні. Актуальними виявилися питання психологічного забезпечення завдань реформування української освіти, а саме психологічне забезпечення завдань НУШ у навчальній книзі, психодидактичні питання створення шкільних підручників, психологічні аспекти побудови навчальних матеріалів для різних вікових груп і кваліфікаційних рівнів сучасної освіти. Було наголошено на необхідності виокремлення і обґрунтування психологічної проблематики у підручникотворенні. У зв'язку із світовою пандемією Covid-19, зазначена необхідність і важливість навчально-методичного забезпечення дистанційного навчання, зокрема злободенно прозвучали питання психологічного обґрунтування і супроводу видання та використання електронних підручників. Було наголошено на важливості розв'язання психолого-педагогічні проблеми читання і розуміння тексту сучасними учнями. Запропоновано шляхи реалізації досягнень психолого-педагогічної науки у новітніх навчальних матеріалах (підручнику, посібнику, програмах тощо).

За результатами круглого столу «Сучасні психологічні вимоги до підручника для Нової української школи», який відбувся 26 серпня 2021 року, було обговорено та затверджено **резолуцію** у наступній редакції:

РЕЗОЛЮЦІЯ

круглого столу «Сучасні психологічні вимоги до підручника для Нової української школи» (26 серпня 2021 року)

1. У контексті сучасної освітньої реформи в Україні (НУШ) актуалізувалось проблема розробки психологічних аспектів концепції сучасного шкільного підручника, переглядаються завдання, які покликана вирішувати навчальна книга. Посилюється увага до врахування вікових особливостей учнів, забезпечення психічного розвитку особистості в процесі навчання. Підручник розглядається в нерозривному зв'язку з іншими навчальними матеріалами. Вимога максимального використання досягнень психологічної науки поширюється не тільки на навчальні матеріали, а й на підручник.

2. Підручник є одним із системоутворювальних елементів освітнього процесу. Пріоритетним завданням авторів сучасних підручників є врахування у навчальній книзі психологічних аспектів, в тому числі:

- підручник має відповідати рівню психологічного розвитку учнів, їхній попередній освітній підготовці й життєвому досвіду, складності й обсягу матеріалу можливостям засвоєння його учнями на належному рівні й за встановлений час;
- ступінь абстрактності викладу матеріалу має враховувати вікові психологічні можливості учнів;
- авторам слід уникати надлишкової інформації, складних конструкцій речень для розуміння тексту, звернути увагу на кількість використаних слів у реченні, чіткість і зрозумілість мови підручника, відповідність ілюстрацій психолого-педагогічним особливостям учнів тієї вікової групи, для якої призначений підручник;
- рівень доступності має бути таким, щоб учні могли успішно користуватися підручником для самостійного навчання тощо.

3. Робота з підручником розглядається як особливий різновид педагогічної взаємодії, який пронизує собою весь період активного навчання. Це – взаємодія вчителя та учнів, опосередкована змістом підручника. При цьому оптимально, щоб взаємини вчителя та учня носили суб'єкт-суб'єктний

характер, сприяли фасилітації та взаємному особистісному розкриттю та розвитку учасників взаємодії. Взаємодія кількох суб'єктів освітнього процесу з об'єктним змістом підручника призводить до збагачення внутрішніх сенсів та значень цих суб'єктів та до усвідомлення того, яким чином можна осучаснити підручник, щоб він став навчальним засобом ХХІ століття.

4. Провідною є позиція вчителя, його вміння успішно працювати із сучасними підручниками, що в значній мірі, залежить від його психологічної культури. Наявність розвиненої психологічної культури не тільки розширює простір для професійного самовдосконалення вчителя, а й допомагає йому оптимізувати освітній процес в школі і більш ефективно працювати із підручником.

5. Учбова діяльність є початковою ланкою у формуванні провідної компетентності сучасної освіти «навчання впродовж життя». Одне з важливих завдань підручника – навчити учнів вчитися. Тому в її структурі мають бути присутні всі необхідні складові навчальної діяльності.

6. Важливими є психологічні дослідження у напрямку аналізу доцільності і можливостей використання учнями різного віку електронних підручників та інших навчальних матеріалів, розміщених на комп'ютерних носіях (гаджетах), особливостей подання на них навчальних матеріалів для різних вікових груп учнів, впливу на фізичне та психічне здоров'я школярів різного віку електронних засобів навчання, визначення оптимального співвідношення традиційних і електронних підручників для певної шкільної ланки.

7. Доцільно і продуктивно зосередитись на розробці досить нового важливого етапу у вітчизняному психологічному супроводі підручникотворення – на методології і структуризації аналізу психологічної складової (експертизи) навчальної книги, на виокремленні і розробці показників і критеріїв психологічної експертизи. Такий підхід дозволить виокремити саме психологічні межі, підійти до аналізу комплексно, структуровано, поєднати кращі надбання попередніх дослідників.

8. Ресурсними виявилися психолого-педагогічні проблеми читання і розуміння тексту навчальних матеріалів. При створенні сучасних навчальних матеріалів необхідно враховувати основні положення психології читання, а саме знання: основних теоретичних та експериментальних проблем, що

стосуються вміння читати; основних явищ та процесів, пов'язаних з візуальним розпізнаванням слів; когнітивних процесів, задіяних в інтерпретації текстів та аспектів, пов'язаних з дизайном навчальних матеріалів.

9. У зв'язку із численними запитам практики (МОН, Інституту модернізації змісту освіти України, авторів підручників, психологів-експертів навчальної літератури, вчителів, батьків) вбачаємо важливим завданням психолого-педагогічне забезпечення підготовки авторів і експертів підручників для розуміння ними психологічної складової навчальної книги.

За підсумками круглого столу ухвалено такі **рішення**:

1. Визнати актуальність теми заявленої у круглому столі та проблем, що розглядаються в рамках напрямів теоретичних та практичних питань психологічних вимог до підручника для Нової української школи.
2. Підтримати необхідність проведення регулярних обговорень за заявленою тематикою з періодичністю не рідше ніж 1 раз на рік.
3. Вивчити можливості організації методологічної, наукової, навчальної, та інформаційної підтримки з боку психологічної науки і практики завдань сучасного підручникотворення.
4. Вивчити можливості організації спільної роботи організаторів та учасників круглого столу з питань психологічного супроводу і підтримки сучасного підручника для НУШ.
5. Вивчити можливість створення міжвідомчого центру між Інститутом психології імені Г. С. Костюка НАПН України та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» з метою використання наукового підходу до вирішення завдання якості освітніх матеріалів, відповідності їх педагогічним стандартам і психологічним вимогам.
6. Опублікувати матеріали круглого столу у вигляді збірки і оприлюднити в електронній бібліотеці НАПН України.
7. Виразити глибоку вдячність та оголосити подяку організаторам круглого столу та керівникам організацій та їх підрозділів, які делегували своїх представників для участі у круглому столі.